

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพของรายการวิทยุเพื่อชุมชน ในการพัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : รายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง ในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เพื่อศึกษาแนวคิดและโครงสร้างการบริหารจัดการโครงการวิทยุเพื่อชุมชน ในรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ใช้วิธีการศึกษา 4 วิธี คือ

3.2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เลือกผู้ให้สัมภาษณ์แบบเจาะจง โดยเลือกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง 2 กลุ่ม คือ

3.2.1.1 คณะกรรมการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย การวางแผนผลิตรายการ

ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ รูปแบบและเนื้อหาการดำเนินงานของคณะกรรมการ การวางกรอบนโยบาย และการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารจัดการ การผลิตรายการ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบเนื้อหาที่ผู้ฟังส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นเข้ามาในรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

3.2.1.2 อาสาสมัครจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน เป็นผู้แจ้งข่าวและมาจัดรายการโดยเลือกอาสาสมัครที่มีการรายงานหรือแจ้งข่าวในรายการอย่างสม่ำเสมอ เป็นประชาชนทั่วไปที่สนใจร่วมเป็นเครือข่ายรายการวิทยุเพื่อชุมชน

ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ การมีส่วนร่วมในการจัดรายการตอบสนองตามที่ชุมชนต้องการหรือไม่ อย่างไร และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

3.2.2 การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Groups Interviews) เลือกผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มซึ่งเป็นผู้นำชุมชนและชาวบ้านโดยเลือกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง 1 กลุ่ม คือ

3.2.2.1 ผู้นำชุมชนหรือชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้นำชาวบ้านชุมชนมาบชลด ผู้นำชาวบ้านชุมชนหนองแปน ผู้นำชาวบ้านชุมชนตากวน ผู้นำชาวบ้านชุมชนวัดโสภณ ผู้นำชาวบ้านชุมชนกรอกยายชา และเป็นชุมชนที่อยู่รอบ ๆ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด อำเภอมาบตาพุด จังหวัดระยอง ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

ประเด็นการสัมภาษณ์กลุ่ม คือ การรับฟังรายการ การติดต่อและติดตามรายการ การตอบสนองความต้องการของชุมชนหรือไม่และมีข้อเสนอแนะในการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” อย่างไร

3.2.3 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์และร่วมทำกิจกรรม การทำงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง ในรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

3.2.4 การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องดังนี้

- นโยบายของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
- เอกสารรายการวิทยุชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
- ข่าว บทความที่เกี่ยวข้องกับการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
- จดหมายที่ส่งเข้ามายังรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

3.3 วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการดำเนินงานจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนธันวาคม 2548 เป็นเวลา 3 เดือน

การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) โดยผู้วิจัยจะทำการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์แบบเจาะจง (Key informant) โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบ Criterion Sampling เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบมีเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเอง (สุภางค์ จันทวานิช, 2542) ในการดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 2 กลุ่ม ดังนี้

1. คณะกรรมการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ซึ่งเป็นพนักงานของสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย(กนอ.) จำนวน 5 ท่าน คือ

1. นายพีระวัฒน์ รุ่งเรืองศรี	ผู้อำนวยการสำนักงานฯ	ประธานกรรมการ
2. นางกัลยา วรพันธ์	พนักงานบริหารทั่วไป	กรรมการ
3. นาวสุวรรณา ดอกไม้คลี่	วิทยากร	กรรมการ
4. นายนิทัศน์ เมธีรานันท์	วิทยากร	กรรมการ
5. นายตีปภาส สมุทรธา	ประชาสัมพันธ์	กรรมการและเลขานุการ

แนวคำถามคณะกรรมการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน เกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารจัดการ รูปแบบรายการและเนื้อหารายการที่ใช้ในการบริหารจัดการ ขั้นตอนในการผลิตรายการ

1. แนวคิดการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชนของหน่วยงานของรัฐ
2. กนอ.ใช้หลักการโครงสร้างการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน
3. การมีส่วนร่วมในรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
4. อนาคตของรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
5. รูปแบบรายการของรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
6. เนื้อหารายการของรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

ลักษณะจะเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกรวม 5 คน ตามประเด็นในการสัมภาษณ์ โดยการบันทึกเทปเสียงการสัมภาษณ์ แล้วถึงถอดเทปสรุปใจความสำคัญ

2. อาสาสมัครที่มาจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” จำนวน 5 คน
 1. นางศิริพร จิระตระกูลพงษ์ บริษัท ไทยโอเลฟินส์ จำกัด (มหาชน)
 2. นางเชาวนี พันธุ์พฤกษ์ บริษัท ไทยโอเลฟินส์ จำกัด (มหาชน)
 3. นายพลรัช สกค์ประชา บริษัท ปิ๊ยะเอ็นเอฟซี จำกัด (มหาชน)
 4. นางวิมล ยงพานิชกุล บริษัท บีแอลซีพี พาวเวอร์ จำกัด
 5. นางอรทัย แสงสุระธรรม บริษัท กรุงเทพชินซิดิกส์ จำกัด

แนวคำถามอาสาสมัครที่มาจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” เกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การบริหารจัดการรายการ การรายงานหรือแจ้งข่าวสารในรายการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้ทราบแนวทางการพัฒนารายการวิทยุเพื่อชุมชน

1. แนวคิดการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
2. โครงสร้างการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
3. การมีส่วนร่วมรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

4. การวางแผนจัดการอนาคตของรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

5. รูปแบบรายการของรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

6. เนื้อหารายการของรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

ลักษณะจะเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกรวม 5 คน ตามประเด็นในการสัมภาษณ์ โดยการบันทึกเทปเสียงการสัมภาษณ์ แล้วถึงถอดเทปสรุปใจความสำคัญ

การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Groups Interviews) เลือกผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มซึ่งเป็นผู้นำชุมชนและชาวบ้านโดยเลือกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง 1 กลุ่ม คือ

ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน จำนวน 5 คน

1. วิษุณี พลชา	อาชีพค้าขาย	ตัวแทนผู้นำชาวบ้านชุมชนมาบชูด
2. นรรัตน์ รอดประเสริฐ	อาชีพพนักงานบริษัท	ตัวแทนผู้นำชาวบ้านชุมชนหนองแฟบ
3. วริญ ชีพมีมูล	อาชีพประมง	ตัวแทนผู้นำชาวบ้านชุมชนตากวน
4. ปาริชาติ ขาวสนิท	อาชีพรับราชการ	ชาวบ้านชุมชนวัดโสภณ
5. สาวิตรี ทิทธิพรณ	อาชีพธุรกิจส่วนตัว	ชาวบ้านชุมชนกรอกยายชา

แนวคำถามผู้นำชุมชนและชาวบ้าน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน การคาดหวังในรูปแบบ และเนื้อหาที่มีต่อรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

1. การจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
2. หลักการการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
3. มีส่วนร่วมในรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
4. อนาคตของรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
5. รูปแบบรายการของรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
6. เนื้อหารายการของรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

ลักษณะจะเป็นการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Groups Interviews) รวมทั้งหมด 5 คน ตามประเด็นในการสัมภาษณ์ โดยการบันทึกเทปเสียงการสัมภาษณ์ แล้วถึงถอดเทปสรุปใจความสำคัญ

การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์และร่วมทำกิจกรรม การทำงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง ในรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” เพื่อสังเกตการณ์การดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรายการวิทยุเพื่อชุมชนจังหวัดระยอง เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยประเด็นที่ต้องการศึกษา ได้แก่ โครงสร้าง แนวทาง รูปแบบ เนื้อหา และวิธีการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชน เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาให้

รายการวิทยุเพื่อชุมชนมีความมั่นคงและยั่งยืน และการสนับสนุนจากสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด โดยให้ชุมชนรอบ ๆ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ นโยบายของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เอกสารรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” เอกสารการประชุมตั้งแต่เริ่มดำเนินการข่าว บทความ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” จดหมายที่ส่งเข้ามายังรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” เอกสารอื่น ๆ คือ เทปการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” เพื่อนำไปสรุปและวิเคราะห์ตามประเด็นที่กำหนด

3.4 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลไว้ในช่วงระหว่างเดือนตุลาคม ถึง ธันวาคม พ.ศ.2548 เป็นระยะเวลา 3 เดือน สาเหตุที่เลือกเก็บข้อมูลในช่วงนี้เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตการณ์ทางน้ำ ซึ่งเป็นผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนรอบ ๆ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ในการแบ่งปันน้ำระหว่างชุมชนและโรงงานในนิคมอุตสาหกรรม การเก็บข้อมูลในช่วงเวลาดังกล่าวจะทำให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดครบถ้วน สมบูรณ์ ซึ่งจะประโยชน์ต่อการวิจัย

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้ในการเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์

3.5.1 การอัดเทป เพื่อช่วยให้รายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความถูกต้องชัดเจน

3.5.2 การจดบันทึก เพื่อใช้จดบันทึกเนื้อหาจากการสังเกต

3.5.3 การถ่ายภาพ เพื่อนำมาใช้เป็นภาพประกอบในวิทยานิพนธ์

3.5.4 แนวคำถาม ใช้ประกอบการสัมภาษณ์ พูดคุย อย่างไม่เป็นทางการ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์และประมวลผลการนำเสนอตามประเด็น ดังนี้

3.6.1 โครงสร้างการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง มีลักษณะอย่างไร

- โครงสร้างการบริหารจัดการ ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
จังหวัดระยอง

- การบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
- รูปแบบการบริหารจัดการ

3.6.2 รูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง เป็นอย่างไร

- นโยบายของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
- การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม
- ขั้นตอนการจัดรายการวิทยุชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

3.6.3 แนวทางการพัฒนาอย่างไรที่รายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง นำมาใช้เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

3.6.4 สรุปผลการวิจัย ศักยภาพของรายการวิทยุเพื่อชุมชนในการพัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : รายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อสาธารณะ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ.2540 บัญญัติไว้เกี่ยวกับสื่อมวลชน

- รูปแบบ เนื้อหาการดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง

- การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนมาบตาพุดในการดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง

- การสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง

- อุปสรรค ปัญหา การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนมาบตาพุดในการดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง

3.7 การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่ออธิบายรูปแบบและเนื้อหาการดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง แนวทางการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชน และการสนับสนุนจากสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เพื่อให้ประชาชนในชุมชนรอบ ๆ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” โดยการนำเสนอข้อมูลพร้อมทั้งการวิเคราะห์และตีความเนื้อหาข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนใน 3 ขั้นตอน ที่ประชาชนในชุมชนรอบ ๆ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเข้าไปเกี่ยวข้องหรือดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง จะปรากฏในการดำเนินงานจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชนทุกขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยจะสรุปในท้ายบท